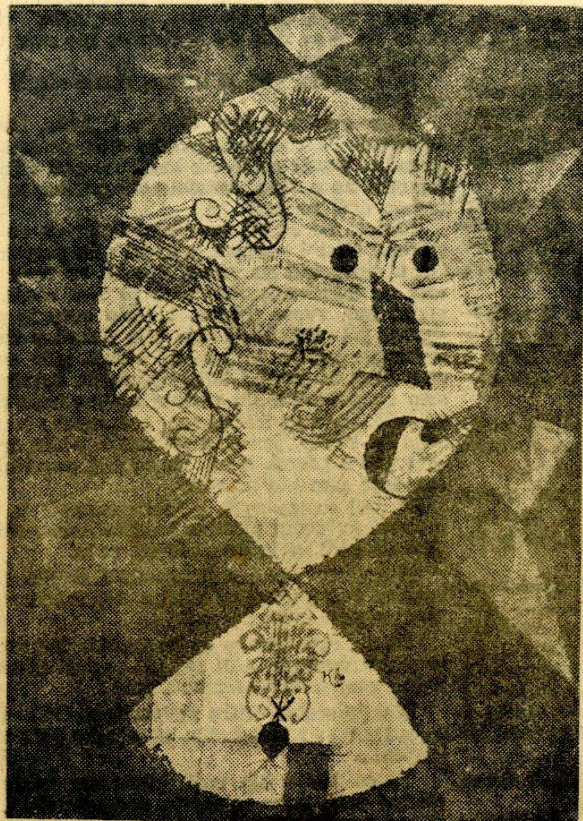

Paul Kle:
Orden
visokog C

NA RUBU LEKTIRE

Rastko Petrović „Afrika“ („Prosveta“, 1955)

Evo jedne knjige o kojoj kruži fama: najbolja Rastkova knjiga, genijalno delo, epohalno ostvarenje... Naša putopisna literatura je oskudna, na prste je možemo izbrojati: Ljuba Nenadović, Dučić, Crnjanski, Davičo, Mihiz. Baš zbog toga, prvo posleratno izdanje Rastkove „Afrike“ vredno je osvrta samo u spektru upotunjavanja te vrste književne zaostavštine. Odavši priznanje izdavaču što nam je dao tu knjigu koju smo svojevremeno, iz pijeteta prema ne-mrtvom pesniku, uzaludno tražili po bibliotekama, odmah ćemo napomenuti da bi čitalačka svečanost bila mnogo veća da je neko preduzeće otpočelo sa izdavanjem sa-branih dela ovog vrlo interesantnog i sve-stranog srpskog pisca, ili, da je ova knjiga samo jedna iz serije ostalih koje treba da se pojave. Jer, odnekuda se ukorenilo mišljenje da je putopis „Afrika“ jedno od najboljih dela Rastka Petrovića. Ne treba ići u drugu krajnost, pa iz hirovitosti pobijati neosporne stilske vrednosti ove knjige, ali odmah, i bez oklevanja, treba istaći da je ona mnogo slabija od onog pravog Rastka, ekstatika i sanjara, onog čudnog i značajnog pisca čija dela vrve od zanesenjačkih usikih nabujalih strasti, užarenih emocija i divljine. Ta nekontrolisana fama koja kruži oko ovog putopisa svakako potiče od onog primitivističkog kriterijuma, onog „mišljenja“ da svako delo velikog pisca mora da bude veliko i osobeno.

Izbor putovanja u Afriku nije slučajaj. Crni kontinent ispod južnih zvezda, opojna tropska i raskošno osvetljenim noćima, neugasen plamen u piščevim sanjarskim

očima, cela ta atmosfera već je postojala u pesniku — vizionaru, i sagledajući je očima, on je izgubio reči, izgubio moć pesme i moć govora. Pred jednom objektivnom, skoro materijalizovanom lepotom, ovaj odličan pisac isuviše je bio zaprepašćen i razjaren da bi mogao da sanja, jer, u Africi se ne sanja o Africi, neosvojivo se ne osvaja ako je opipljivo. Ne znam koliko će ova opaska biti adekvatna onome što je glavni uzrok relativnog promašaja ove knjige: meni se čini da bi, poznavajući temperamenat ovoga pisca, bilo bolje da Rastko Afriku uopšte nije video, da ju je izmislio. To je njegovo, to njemu odgovara. Zar „Burleska“ i „Ljudi govore“ ne potvrđuju ovu opasku? Ovakvo, prigušen i ugušen, pisac je ceo svoj poduhvat sveo na lepo stilsko pričanje, uglavnom beznačajno. To se oprašta američkim turistima, ali piscima ne. Od njega se nije ni moglo očekivati da sagleda društvene probleme Crnaca: ni u rodjenoj zemlji on ih nije video. Bio je odličan pesnik, apolitičan, pro-sanjan, sav od nekog tihog ludila i grča, bola. I da ne postoji takav, takav na čitavoj hiljadi neskupljenih stranica, mirno bismo mogli reći da je ovaj putopis jedan od boljih, jedan od dobrih, jedan od pristojnijih. Ovakvo, prava ocena izgleda jednostavnije: jedan čovek je putovao kroz Afriku, uživao u njenim lepotama; nije spavao u hotelima, a to je ponekput prijatno, egzotično čak; slučajno je to bio dobar pisac, ali ono što je on o Africi zapisaop pre-tstavija jedini pad u njegovom literarnom opusu. A njegovu literaturu isuviše volimo da bismo mu oprostili ovo razočarenje.

Ako je sve ovo tačno, a meni se čini da jeste, to još ne znači da se „Afrika“ ne može čitati, da je ne treba kupovati. Treba je imati kod sebe samo zbog toga što na njenim koracima piše Rastko Petrović, a to je za mene pesma, sa rimama i bez rimaa, sa strofama koje se zovu: „Burleska“, „Otkrovenja“, „Sile namerljivije“, „Ljudi govore“, eseji o dalmatinskim škarinama u Italiji, „Dan šest“...

M. D.

ČETRDESETORICA

(„Zora“, Zagreb, 1955)

Možda je najnezahvalniji književni posao — pored kritike — sastavljanje antologija živih pesnika. Sećamo se koliko je negacija doživela, uostalom potpuno opravdano, Palavestrina Antologija posleratne srpske poezije i znamo da je uzrok takve njene sudbine ona jednostranost koja karakteriše Palavestrine poglede na književnost a posebno na poeziju. Sada, eto, jedne nove antologije (iako se njeni sastavljači ogradjuju od tog naziva) koja bi trebala da nam prikaže poetska dostignuća mlade hrvatske pesničke generacije. Ko su članovi tog pokolenja? Urednici Četrdesetorice (Dobriša Cesarić, Dragutin Tadijanović i Sime Vučetić) uzimaju kao kriterij za uvrštavanje u ovaj „pregled“ — posleratnu afirmaciju. I pravo je. Ali to onda ne znači da se radi o mladima — jedino o novim. Jer, na primer, najstariji član te brojne porodice četrdesetorice pesnika, Kruno Quien, tek što nije ušao u četvrtu deceniju svog života, nešto su „mladji“ Jure Franičević Pločar, Jakov Ivastinović, Jure Kaštelan, Jakov Kopilović, Djuro Snajder — svaki preko 35 godina. A tu su onda pesnički „pupoljci“ po godinama, Vesna Krmptić (rođena 1932), Dubravko Ivančan (r. 1931), Milivoj Polić i Cedo Prica (r. 1931) itd. Prema tome, makar se po godinama svojim ne cenio pesnik, taj kriterij je prilično neujednačen. Ali neka to bude najveće zlo.

Mi ovde u Vojvodini nažalost imamo veoma malo mogućnosti da se upoznamo sa stvaranjem hrvatskih pesnika, njihovi časopisi jedva stižu do nas, knjige više, ali to nije dovoljno. „Četrdesetorica“ je knjiga koja nam ipak daje uvid u rad pesnika u Hrvatskoj pa je treba i prosuditi sa stanovišta šta nam ona pruža i da li je dovoljno ono što pruža.

Broj pesama sa kojima jedan pesnik učestvuje u jednoj antologiji ili pregledu ako hoćete, najbolji je dokaz ili bi barem trebalo da bude, vrednosti jednog stvaraoca. A eto, u „Četrdesetorici“ imamo dvanaest pesama Franičevića Pločara, Zivka Jeličića, Bore Pavlovića i Zlatka Tomića prema samo šest pesama Zvonimira Goloba, prema deset pesama M. S. Madjera i — samo pet pesama Irene Vrkljan! Jure Kaštelan i Vesna Parun imaju maksimum: po petnaest. Izgleda da je kritičar Božo Mlačić saglasan sa dominacijom Kaštelana i Parunove, sudeći po njegovom članku u NIN-u, ali se nama čini da su možda Madjer, i, svakako, Irena Vrkljan zaslužili da dobiju isto toliko mesta, isto toliko pesama koliko Vesna Parun, da o Zivku Jeličiću ne govorimo.

Ne bismo mogli biti potpuno zadovoljni ni izborom pesama u tom pregledu; Miroslav Slavko Madjer ima nekoliko veoma uspešnih, nekoliko odličnih pesama koje nedostaju u toj knjizi, na primer pesma „Mislím na sunce“, iz poezije Irene Vrkljan su urednici mogli isto tako da odaberu više i karakterističnijih pesama.

Dosta je prirova i prigovora. Da vidimo ko su ti pesnici koje nam pregled „Četrdesetorica“ predstavlja.

Od poznatih tu je Zvonimir Golob sa svojom zreloom, bujnom poezijom, tu je M. S. Madjer čija je poezija možda najsimpatičnija za nas, Vesna Parun, koja je poste mnogih neravnina u svom delu stigla do sebe, raspevani optimista Boro Pavlović, Zlatko Tomić čiju knjigu posničke proze ne možemo zaboraviti, Irena Vrkljan, najmodernija među Hrvatima Jure Kaštelan, ideal mladih hrvatskih pesnika, Vlastko Pavletić (da li je potpuno ostavio poeziju za ljubav eseja?), i drugi. A od mladih, od kojih očekujemo najviše, koji su pozvani na veliku smenu generacija obećavaju nam Vesna Krmptić, Milivoj Polić, Krsto Spiljar.

Ako je ova knjiga samo panorama onda možemo i pored već navedenih prigovora reći da nam je dobro poslužila. Ako je ona trebalo da bude fiksiranje poetskih ostvarenja u jednom razdoblju — ona je promašila.

Rođen možda da nadoknadi nedostatke i popravi propuste hrvatske izdavačke delatnosti u izdavanju dela mladih pesnika, pregled „Četrdesetorica“ je ipak vredna pažnje svih onih koji se interesuju za sudbinu, za sadašnjost i budućnost hrvatske poezije.

LASLO TOMAN